

Червяк Ольга Валеріївна – магістрант кафедри практичної психології та соціальної роботи, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля;

Шпаковська Лідія Миколаївна – магістрант кафедри практичної психології та соціальної роботи, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля;

Toba Marianna - Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University;

Avershyna Milana - Master's Degree in the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University;

Ponomareva Yulia - Master's Degree in the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University;

Sotnikova Kateryna - Master's Degree in the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University;

Chervyak Olga - Master's Degree in the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University;

Shpakovska Lidiya - Master's Degree in the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University.

УДК 159.95.98: 316.6:316.356.2.

DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2019-50-3-2-132-146>

Чиркова Т.І.

СУЧАСНІ МЕТОДИ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ОСНОВУ ВІТЧИЗНЯНОГО КРОС-КУЛЬТУРНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

ORCID: 0000-0003-3742-3608

У статті проведено аналіз методології вітчизняного крос-культурного консультування в умовах сучасності. Дано перелік основних із них. Проведено ретельний огляд основних етапів консультування. Детально охарактеризовано діагностичний етап. Визначено специфіку контрольного етапу. Надані основні властивості тренінгу (навчання) як етапу. Запропоновано алгоритм-хід психологічної консультації. Виведені основні властивості кожного періоду та запропонована систематизація. Розписано, в чому саме полягає процесне консультування, його базові принципи. Підрезюмовано основні правила та позиції сімейного консультування, в першу чергу, з позиції безпеки, організації, екології проведення консультації безпосередньо, особливу увагу надано до

етапів завершення, контролю та перевірки, уточнення проблеми, виконання подальших завдань подружжям з метою закріплення результату, що було досягнуто ними у процесі консультування. Зроблено спроби підвищення інтересу до проведення експериментів у сфері крос-культурного сімейного консультування, яке останніми роками у науковому просторі призвело до активних пошуків у методологічному контексті. Активно виведено спробу створити алгоритми, схеми та системи безпосередньо консультування, спрямовані на покращення якості самого консультування та допомоги практичному психологові-консультанту, в першу чергу. Проведено роботу щодо систематизування теоретичних знань та практичних експериментальних здобутків, які поступово систематизувалися у сукупності та знаходили практичне застосування, що призводило до покращення та виведення на новий рівень сімейного крос-культурного консультування. Доведено необхідність створення єдиного алгоритму, що допоможе психологові-консультанту працювати із парами на високопрофесійному рівні та завжди мати готову схему для роботи навіть з найскладнішими випадками. Виявлено необхідність проаналізувати здобутки та напрацювання з різних наукових точок зору, і вивести чіткий перелік дій з розгляду процесів та етапів проведення безпосередньо консультування. В такому випадку, спостерігатиметься підвищення якості консультування особливо у крос-культурному розрізі, а також – підвищення рівня довіри до консультування в цілому.

Мета статті: Основною метою дослідження у статті є специфіка сучасних методів крос-культурного консультування, що становлять основу вітчизняного крос-культурного консультування, що має окремі аспекти для вивчення та дослідження у порівнянні з внутрішнім, національним консультуванням. Дослідження полягає в практичному аналізі методів, етапів, принципів та позицій чіткого, що становлять основу єдиного алгоритму практичного консультування у крос-культурному розрізі для подальшої праці із крос-культурними парами, які потребують допомоги, особливо на регулярній основі.

Методи дослідження: дане дослідження у статті спирається на праці відомих вчених з етнопсихології та психології міжкультурного спілкування, у роботі використовуються як праці відомих авторів, так і сучасні монографії, адже за останні десять років інтерес вчених звертається до роботи даному напрямку наукового вивчення. Методи інтерв'ю, анкетування, а безпосередньо консультативної роботи із міжнаціональними парами складає основу практичної частини дослідження.

Ключові слова: етапи консультування, тренінг, міжособистісний діалог, загальнонауковий, мета-моделювання, НЛП, індивідуальний конфлікт,

процедура відключення, безпека сімейного консультування, крос-культурний, сімейний конфлікт, сімейні кризи.

Постановка проблеми. Підвищення інтересу до проведення експериментів у сфері крос-культурного сімейного консультування останніми роками у науковому просторі призвело до активних пошуків у методологічному контексті. Активно виводилися спроби створити алгоритми, схеми та системи безпосередньо консультування, спрямовані на покращення якості самого консультування та допомоги практичному психологові-консультанту, в першу чергу. Різноманітні спроби вчених систематизувати теоретичні знання та практичні експериментальні здобутки поступово систематизувалися у сукупності та знаходили практичне застосування, що призводило до покращення та виведення на новий рівень сімейного крос-культурного консультування. Для того, щоб створити єдиний алгоритм, що допоможе психологові-консультанту працювати із парами на високопрофесійному рівні та завжди мати готову схему для роботи навіть з найскладнішими випадками, необхідно проаналізувати здобутки та напрацювання з різних наукових точок зору, і вивести чіткий перелік дій з розгляду процесів та етапів проведення безпосередньо консультування. В такому випадку, спостерігатиметься підвищення якості консультування особливо у крос-культурному розрізі, а також – підвищення рівня довіри до консультування в цілому.

Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що на сьогоднішній день, при тому, що огляд наукових праць з етнопсихології дозволяє зробити висновок, що теоретичного та практичного матеріалу стосовно даної теми написано недостатньо, не є виведеним чіткий алгоритм взаємодії психолога із змішаними подружніми парами та немає чітко виведених методів консультативної роботи з ними. Сучасні методи, приведені у статті дозволяють скласти основу для даного алгоритму, який потім складатиме безпосередньо консультативну роботу з міжнаціональними парами.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Крос-культурне сучасне сімейне консультування у пошуках методології спиралося на низку довгих у часі експериментальних досліджень. Треба зазначити, що саме у XX ст. пошуку методів для сімейного консультування взагалі та крос-культурному консультуванню особливо було наділено увагу вчених у експериментальному розрізі.

Науковий інтерес до дослідження поліетнічних культур та їх вплив на психічне здоров'я був проявлений психоантропологією й антропологією впродовж майже сторіччя, після чого перемістився в практику етнічного психологічного консультування в сучасних європейських суспільствах світу.

Серед сучасних дослідників цього напрямку відомі С. Паттерсон (Patterson,1996), А. Леунг. Крос-культурні дослідження здійснили також О.Ф. Бондаренко, Дж. Катс, П. Педерсен, Е. Сампсон. Особливо слід виділити дослідників А. Айви (Ivey,1998), та Р. Ардила (R. Ardila, 2002).

Так, О. Ф. Бондаренко називає науковий підхід до консультування у контексті культурології «культурно-доречним», П. Педерсен – «культурно-центрованим» (culturally centered), Д. Синха – «коренево культурним» (culturally rooted), А. Парандже – «соціально-релевантним» (social-relevant), П. Хейс – «культурно-сензитивним» (culturally sensitive), У. Кім та К. Хванг – «культурно-прийнятним» (culturally appropriate).

Питання задоволеності шлюбом, узгодженості рольових очікувань й адаптивної сімейної взаємодії подружжя вивчали О.О. Бодальов, В.Н. Дружинін, О.О. Обозов, Г.С. Кочарян, О.С. Кочарян, В.А. Семиченко, В.В. Столін та інші. Дослідження механізмів порушення рольової взаємодії в сім'ї з метою розробки методів профілактики сімейних конфліктів з урахуванням рольових очікувань займалися Н.М. Ануфрієва, О.Ф. Бондаренко, П.П. Горностай, Л.В. Долинська, С.Д. Максименко, В.Б. Ольшанський, Т.М. Титаренко та ін. У зарубіжній психології теоретико-методологічні засади крос-культурного сімейного консультування розробляли Н. Пезешкіан, К. Роджерс, В. Сатир, Р. Шварц та ін.

Дослідженням механізмів порушення рольової взаємодії в сім'ї з метою розробки методів профілактики сімейних конфліктів з урахуванням рольових очікувань як одного з найважливішого емоційно-регулюючого компонента сімейних стосунків займалися Н.М. Ануфрієва, О.Ф. Бондаренко, П.П. Горностай, Л.В. Долинська, С.Д. Максименко, В.Б. Ольшанський, Т.М. Титаренко та інші. Питання міжкультурного спілкування, етнічної самосвідомості й ідентифікації досліджували Ю.В. Арутюнян, С.І. Брук, А.І. Донцов, Г.У. Солдатова, Г.В. Старовойтова, И.Д. Ладанов, К. Леві-Строс, М. Мід, Ю.П. Платонов, J.Berry, M.Bond, G. Hofstede, D.Matsumoto, W. G.Stephan, C.W.Stephan, H.C. Triandis та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо розглядати основні методи, які полягають у основі міжнаціонального консультування, то можна зазначити наступні з них. Найперше зауважимо таку форму як інтерв'ю. Якщо розібрати, що в даному випадку означає інтерв'ю, то у консультуванні це - цілеспрямована, спеціально організована зустріч. Інтерв'ю, в даному випадку може бути стандартним, за задалегідь підготовленим планом і нестандартним, які носять спонтанний характер. Інтерв'ю міжнаціональної пари буде або індивідуальним, або у парі. В індивідуальному - легше отримати делікатну інформацію, в парі - велика кількість інформації з обох точок зору. Іншою формою збору даних є анкетування, яке дозволяє виявити думку щодо проблем

консультації. Завдяки цим формам роботи в попередній період, значно скорочується в часі діагностичний і рекомендаційний періоди. У ці періоди більш доречно використовувати тестування для підтвердження висновків.

Для контрольного періоду більше підходять інші форми (наприклад, спостереження), які стають корисними при формулюванні, чи відбулися зміни в ході виконання рекомендацій. Такі рекомендації для іноземних громадян теж носять специфічний характер з упором на національні традиції. Цьому етапу відповідає і така форма, як складання облікової документації: звітів, впорядкування хронологічно формальних рейтингів пацієнта, відміток про просування, звітів про виконання рекомендацій та ін.

Кожен пацієнт має свою історію у вигляді записів про прийом на роботу, які дають уявлення про попереднє життя. Наявні дані, на раніше проведене тестування, дозволяють порівняти з поточними спостереженнями і простежити динаміку змін, що відбуваються у свідомості пацієнтів.

На діагностичному етапі виробляють діагноз проблеми на основі характеристик клієнтів, характеристики його оточення. Пропонуються форми виконання рекомендацій. Вони можуть бути індивідуальними, залежно від типу консультування, або для відпрацювання у парі: навчання для засвоєння нових навичок і технологій, тренінгів та вправ, семінарів, бесід, вирішення конфліктів, проведення тестування. Власне тестування повинне бути простим і зрозумілим пацієнтові, служити тільки цілям діагностики, та не повинно займати багато часу для виконання пацієнтами безпосередньо.

Тренінг, в даному контексті - це навчання пацієнта на практиці: надання умов для взаємодії, повторення матеріалу і закріплення його участю в практикумах. Ретельно сплановані тренінги дозволяють досягти успіхів в консультуванні.

Тренінг являє собою, в свою чергу: проведення процесингів (аналізу, наявного досвіду), рольових ігор (досвідченим шляхом перевіряються наявні знання), репетицій (вправ, націлених на навчання комунікативних або поведінкових навичок), моделювання (введення в реалістичну ситуацію, яка адекватна фактичним умовам, які можуть супроводжувати життя партнерів), демонстрацій (а саме, для показу прикладів бажаної поведінки). Тренінги доречно проводити в підгрупах для двох пар, наприклад. Їх невеликий формат дозволяє взаємодіяти більш інтенсивно, розкритися і внести кожному учаснику свій внесок на етапі вирішення конкретних корисних для міжетнічної пари практичних завдань.

Часто причиною звернення до консультанта є конфлікти: від простих розходжень у думках до жорстких протистоянь. При вирішенні конфліктів використовуються такі форми як компроміс, або взаємовигідне рішення, в

індивідуальних конфліктах - міжособистісний діалог, що складається з переговорів, залучення посередників, використання стратегії консенсусу.

Контрольний етап завершується заключним інтерв'ю, яке забезпечує зворотній зв'язок із пацієнтом і обговорюються результати консультації та плани на майбутнє. Багато клієнтів продовжують підтримувати зв'язок через листи, телефонні розмови, по факсу, через месенджери та соціальні мережі.

Таким чином, консультація складається з ряду пов'язаних процесів, які вимагають ретельної організації і планування. Консультування проходить етапи, які мають динаміку розвитку, тобто консультація - це цілісний процес, що дозволяє будувати роботу консультанта ефективно.

Відповідно, консультаційний процес відбувається на основі використання консультантом таких основних *загальнонаукових методів*:

– *Аналізу*, який охоплює вивчення консультованої проблеми за допомогою уявного або реального розчленування її на складові елементи (окремі функції управління, бізнес-процеси підприємства або напрями діяльності). Кожна із виділених частин аналізується окремо у межах єдиного цілого;

– *Синтезу*, який є протилежним до попереднього методу та передбачає поєднання у єдине ціле часткових характеристик досліджуваної проблеми задля визначення загального стану підприємства або розробки підсумкового консультаційного рішення;

– *Порівняння*, що передбачає визначення відмінних та спільних ознак різних процесів, явищ, об'єктів. Наприклад, метод порівняння широко застосовується при оцінюванні конкурентного потенціалу підприємства;

– *Конкретизації*, що передбачає дослідження стану підприємства, формулювання певної консультованої проблеми та надання рекомендацій, з урахуванням конкретних умов роботи клієнтської організації, специфіки ринку тощо;

– *Моделювання*, коли консультант замість безпосередньо клієнтської організації вибирає чи створює схожий із нею допоміжний об'єкт-замінник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальне підприємство.

Залежно від виду консультації, конкретної консультованої проблеми, часу, який виділено на проведення консультування, а також кінцевої мети консалтингу, вивчення предмету консультування може проходити із використанням *спеціальних методів*, наприклад:

– *Статистичні методи*: статистичне спостереження, збір, класифікація та обробка даних, аналіз статистичної інформації. Такі методи

використовуються за необхідності визначення та аналізу кількісної сторони роботи клієнтської організації (складання бази числових даних та подальша їх обробка для проведення консультування). Особливе значення статистичні методи мають при виявленні закономірностей у роботі підприємства та визначенні впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на рівень його прибутковості, економічного зростання, конкурентоспроможності тощо;

– *Соціально-психологічні методи:* соціального регулювання, психологічного спонукання, гуманізації праці та ін. Такі методи використовуються при необхідності роботи консультанта із персоналом клієнтської організації, а також широко застосовуються у регулюванні конфліктних ситуацій, нормалізації психологічного клімату в колективі;

– *Економічного моделювання:* формалізований опис і кількісне вираження економічних процесів і явищ за допомогою економіко-математичних способів, з метою відображення реальної картини діяльності підприємства або його окремих підрозділів у змодельованій ситуації.

У більшості випадків практика консультування проводиться на основі поєднання зазначених методів пізнання, що дозволяє системно дослідити особливості консультованих ситуацій або проблем.

При процесному консультуванні консультанти на всіх етапах проекту активно взаємодіють із клієнтом, спонукаючи його висловлювати свої ідеї, розуміння, пропозиції, проводити за допомогою консультантів аналіз проблем і вироблення рішень, - це відбувається в рамках заходів і процедур, запропонованих консультантом.

Риси процесного консультування можна описати таким чином:

– пошук рішень, альтернатив, а також аналіз інформації відбувається без висловлення думки, власного бачення, оцінок консультанта з цього приводу;

– передбачається проведення ділових та інноваційних тематичних ігор або інших видів колективної та індивідуальної роботи;

– консультант приймає активну участь у вирішенні управлінських завдань та здійснює нагляд за впровадженням консалтингових рекомендацій.

Процесне консультування включає такі ***етапи***:

1. Діагностика проблеми;

2. Визначення базових альтернативних дій щодо усунення проблеми: виправлення ситуації, що погіршується; поліпшення стабільної ситуації; створення нових можливостей розвитку (перехід в нову ситуацію);

3. Визначення критеріїв та обмежень щодо вирішення проблеми;

4. Розробка проекту консалтингового рішення;

5. Реалізація прийнятого рішення щодо усунення проблеми.

Традиційно основним методом психологічного консультування вважається інтерв'ю, тобто терапевтична бесіда, спрямована на соціально-психологічну підтримку сім'ї і допомога їй. Однак сьогодні в практиці консультування (в тому числі і сімейного) широко застосовується все багатство методів і прийомів, розроблених в різних психотерапевтичних школах: діалогічне спілкування, поведінкові методи, психодрама і рольове моделювання, репертуарні решітки Келлі, аналіз історії сім'ї, генограма, а також методи групової терапії. Для забезпечення зворотного зв'язку використовуються відеозаписи і такі психотехніки, як «соціограма в дії», «сімейна скульптура», «сімейна хореографія» (вони представляють собою щось подібне «живим картинкам», коли члени сім'ї, вибираючи пози і розташування в просторі, намагаються зобразити свої взаємини в статичній або динамічній формі).

Багато в чому вибір методів і контактних технік визначається тим рівнем, на якому здійснюється консультативний процес. Прийнято виділяти зовнішній і внутрішній рівні практичного консультування.

Робота на зовнішньому рівні цілком достатня для вирішення неглибоко укорінених особистих і сімейних проблем. Вона часто застосовується на першій зустрічі (особливо при консультуванні сімейної пари). Тут широко використовуються та допомагають технології створення відносин, розроблені в гуманістичній психології (К. Роджерс, Ф.Василюк і інші). Довірчі відносини, створювані при цьому, породжують відкритість, яка допомагає кожному члену сім'ї висловити все, що в нього на думці, і висловити свої справжні почуття. Це перший крок до прояснення проблеми, крок до себе самого і, в кінцевому результаті - також до іншої людини.

Використовуються на цьому рівні і різні техніки, розроблені в поведінковій психології. Зокрема, біхевіористична модифікація «контрактної терапії», коли чоловік і жінка домовляються винагороджувати один одного за ту поведінку, яку вони очікують від свого партнера.

На більш глибокому рівні (при роботі з проблемами співзалежності, перерозподілу влади тощо), коли необхідно вплинути на менш усвідомлені процеси, використовуються методи, розроблені в психоаналізі, гештальт терапії та такому перспективному методі як - психодрами.

Такий еkleктизм цілком доречний, але лише за певних умов. По-перше, вибираючи засоби, необхідно пам'ятати відоме методологічне положення, яке Дж. Пол сформулював як питання: «Яка допомога, ким здійснюється, і в яких умовах найбільш ефективна для цього клієнта з цими конкретними проблемами?». А по-друге - не забувати, що основним засобом психологічного консультування стає не та чи інша психотехніка, а особлива форма взаємовідносин в системі «психолог – клієнт», заснована на свідомому

використанні базового двоєдиного механізму буття і розвитку особистості - ідентифікація - відокремлення. Саме ці взаємини створюють умови для переживання, об'єктивної, рефлексії та реконструкції образу світу клієнта і його окремих фрагментів в період консультацій і групових занять.

Тут необхідно зробити акцент на безпосередньо основних вимогах до роботи з міжнаціональною подружньою парою:

1. Консультування подружньої пари має відповідати принципам гуманного ставлення до кожного члена сім'ї і в цілому, і віри в її сили; тобто не переробка, а кваліфікована допомога і підтримка природного розвитку. Світ сім'ї є безумовною цінністю апіорі. Консультант повинен приймати родину і її позиції і давати пацієнтам, передусім, у процесі, відчути це.

2. Консультанту слід поважати автономність сімейної діади, що звернулася за допомогою, її права на вільний вибір свого шляху розвитку (якщо, звичайно, її спосіб життя не загрожує життю і здоров'ю дитини). Консультування ефективно тільки тоді, коли воно сприяє підтримці, збереженню і позитивному розвитку сім'ї як окремої індивідуальної цілісності.

3. Консультант здійснює індивідуальний підхід до сім'ї і кожному з її членів, спираючись при цьому на ресурси розвитку, які реально є у сім'ї. Консультування повинно здійснюватися в логіці позитивних можливостей розвитку сім'ї, а не штучно нав'язувати подружжю мети і завдання ззовні.

4. При здійсненні консультування сімейної пари, психолог повинен дотримуватися принципу реалістичності: не намагатися «переробити сім'ю або кого-небудь з її членів», «забезпечити життєве благополуччя або працевлаштування». Він може лише підтримати в період подолання «розривів життя», допомогти подолати типове для кризових періодів відчуження від себе і світу, створити умови для виявлення внутрішніх ресурсів, що дозволяють «стати автором і творцем свого життя» і здобути більшу гнучкість у відносинах як між членами сім'ї, так і в стосунках сім'ї зі світом.

Уміння слухати і чути кожну зі сторін допомагає налагодити контакт, а як наслідок, дає обоє сторонам шанс на успішне консультування.

5. Консультант, який працює із сімейною парою, повинен бути гранично обережним. Перш за все, йому необхідно враховувати, що загальносімейна дисфункція, як правило, закамфльована і прихована в глибоких схованках сімейного життя: часто подружжя говорить, думають, але це можуть бути суттєво різні речі.

Максимальна кількість символів: міркують і навіть вірять на одному рівні, а взаємодіють, відчувають, переживають - на іншому, що утворює як би приховану інфраструктуру їх життя.

Якщо резюмувати основні принципи і правила сімейного консультування, то наразі вони зводяться до наступних викладених пунктів:

1. Встановлення контакту і приєднання консультанта до пацієнтів. Досягається за допомогою дотримання конструктивної дистанції, що сприяє оптимальному спілкуванню, а також прийомів синхронізації міміки і подиху консультанта і консультованого, використання консультантом мовних форм, що відбивають домінуючу репрезентативну систему того, хто повідомляє про свої сімейні проблеми та особливе сімейне становище.

2. Збір інформації про проблему пацієнта з використанням прийомів мета-моделювання (НЛП) і терапевтичних метафор. Щоб досягти цієї мети, консультант може задавати уточнюючі питання типу: «Якого результату Ви хочете досягти?», «Чого Ви хочете?», «Спробуйте сказати про це без негативної частки ні», то є словами, що описують позитивний результат».

3. Обговорення психотерапевтичного контракту, що є однією з найважливіших задач сімейного консультування. На цьому етапі відбувається обговорення того, як буде розподілятися відповідальність між пацієнтом і його консультантом. Наприклад, консультант відповідає за умови безпеки сімейного консультування, за технології доступу до дозволу проблеми пацієнта. У свою чергу, пацієнт стає відповідальним за власну активність, щирість у бажанні змінити свою рольову поведінку і так далі. Після успішного проходження цієї фази учасники домовляються про тривалість роботи (наприклад, 3-6 годин), тривалості проведення одного сеансу і періодичності терапевтичних зустрічей (наприклад, спочатку 1 раз в тиждень, згодом вже рідше - 1 раз в 2-3 тижні). Нарешті, обговорюються умови оплати, а також санкції за порушення сторонами умов контракту.

4. Далі відбувається уточнення проблеми пацієнта, також визначаються ресурси сім'ї в цілому і кожного її члена окремо. Цьому сприяють питання на зразок: «Як ви раніше справлялися з труднощами? Що вам в цьому допомагало?», «В яких ситуаціях ви були сильними? Як ви використовували саме свою особисту силу?» В даному випадку мова йде про пошук ресурсу.

5. Проведення власне консультації. Тут необхідно зміцнити віру пацієнтів в успішність і безпеку процедури консультування: тобто, бажання здійснити зміни, колишній досвід, активність і щирість у поєднанні з бажанням консультанта співпрацювати, його професійні якості і досвід роботи будуть надійною гарантією успішності роботи. З учасниками консультування обговорюють позитивні і негативні сторони сформованих стереотипів поведінки, наприклад, за допомогою таких питань: «Що, на вашу думку, є найбільш негативним в ситуації, що склалася? А що найкраще в цих обставинах?» Здійснюється спільний пошук нових шаблонів поведінки. Консультант пропонує наступні питання: «Чого ви ще не робили, щоб вирішити проблему? Як поводитися значимі для вас люди, якщо виявлялися в подібній

ситуації? Чи змогли б ви так вчинити?» або «Що допоможе вам зробити такий же вчинок?» Консультант може використовувати прийоми візуалізації: пацієнти, при використанні уяви, створюють образ нової ситуації, фіксуючи при цьому, кінстетичні відчуття, що виникають.6. «Екологічна перевірка». Консультант пропонує членам сім'ї уявити себе в подібній ситуації через 5-10 років і досліджувати свій стан.

7. Наближаючись до завершення сімейного консультування, консультант докладає зусиль для «страхування» результатів. Це пов'язано з тим, що пацієнти іноді мають потребу в діях, які допомагають їм набути впевненості при освоєнні нових шаблонів поведінки. Вони можуть отримати від консультанта яке-небудь домашнє завдання і запрошення прийти на повторну консультацію через деякий час для обговорення отриманих результатів.

8. Процедура відключення. Така процедура виявляється потрібною в ряді випадків. Наприклад, в літературі описується, як це робив Джей Хейлі за допомогою «парадоксального завдання», точне виконання якого призводить до протилежного результату. Молодому подружжю, з якими проводилась консультація з приводу вираження своїх почуттів, було запропоновано сваритися по годині в день «для перевірки свого емоційного реагування». Хейлі враховував, таким чином, людську природу, знаючи, що ніхто не буде свідомо шкодити собі. Подружжя спробували виконувати завдання і кинули його, у них змінилось бажання цінувати один одного, і вони прийняли рішення відмовитися від послуг так званій «Подурнілий консультант», таким чином, відбулося «від'єднання».

Висновки. Методи сучасного вітчизняного крос-культурного консультування побудовані на довгому аналітичному процесі теоретичних знань із сфери етнопсихології та практичних здобутків із безпосередньо консультування міжетнічних пар. Необхідність у чіткому, певному алгоритмі для роботи із парами є актуальною у зв'язку з постійним зростанням звертань міжетнічних пар за допомогою для консультації.

Дуже важливим, при цьому, є чітка послідовність та єдність методів, що використовуються при консультуванні. Кожний етап консультування має бути послідовним та містити певні викладені принципи, правила та особливості виконання. Важливість етапів: підготовки, контролю, завершення консультації, подальшого супроводження повинно бути наділене певними рисами та детально обґрунтовано за причинністю та результатом, що має бути на виході.

Практичне обґрунтування методології є важливим фактором успішного проведення консультації безпосередньо. Урахування етичних принципів та екологічності проведення консультаційних заходів є також необхідною передумовою для роботи із парою. Розглядати окремі риси кожного етапу та

постійно вдосконалювати їх є важливим, оскільки специфіка роботи в парі змінюється в залежності від зміни в безпосередньо учасників консультування та їх динамікою у проблематиці, але, при цьому всьому, дуже важливо мати чіткий алгоритм, за яким пара працюватиме із консультантом. Важливість виведення окремо методів консультування у сучасному науковому просторі завжди залишатиметься актуальною, оскільки різниця у поглядах на консультування крос-культурної пари саме з боку культурної різниці розуміння підходів до проблеми психологів-консультантів. Єдина методологія, єдиний алгоритм, побудований на структурованій методології може стати чітким та конструктивним варіантом вирішення проблем, які щоденно стають актуальними для практики психолога при роботі із міжнаціональними парами.

У статті було досліджено, з точки зору наукової новизни, методи роботи, специфічні саме для роботи у змішаному, міжнаціональному середовищі, характерні для консультування у крос-культурному середовищі. Методологія, за якою побудований алгоритм консультування обов'язково включає серію додаткових сесій вивчення ментальних особливостей кожного партнера у парі, створення порівняльних характеристик у спеціальному етнопсихологічному профайлі, створеному на кожного іноземного партнера у парі. Доведено необхідність спостереження за парою у динаміці у пост-консультативний період як метод підтримки та забезпечення допомоги на постійній основі із закладенням основи на довготривалій період консультаційних відносин.

Мета статті була досягнута у практичному дослідженні методів, етапів, принципів та позицій чіткого, що становлять основу єдиного алгоритму практичного консультування у крос-культурному розрізі для системної та постійної роботи із міжнаціональними парами.

Доведена необхідність більш досконалого вивчення метального портрету (етнічного про файлу) кожного іноземного партнера пари, з якою працює психолог-консультант, також чітко встановлена потреба у єдиному алгоритмі консультування для міжнаціональних пар. При цьому, дуже важливо залишається збереження етапності проведення консультації.

Перспективою подальших досліджень є удосконалення даного алгоритму консультування, проведення подальших досліджень з метою покращення з урахуванням специфіки консультування пар, їх індивідуальних особливостей та проведення роботи із психологами-консультантами, спрямованої на використання даного алгоритму та методів у практичній роботі.

Література

1.Бондаренко О. Ф. Современное состояние проблематики социокультурных компетенций практикующего психолога. *Психологічне*

консультування і психотерапія. Харків, 2017. Вип. 7, Т.1. С. 6 – 17.

2. Bondarenko A. F., Fedko S. L. Socio-Cultural Competence of a Present-Day Counselor: Current Prospects and Future Challenges. *Психолінгвістика. Psycholinguistics*. *Psycholinguistics*: зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2017. Вип. 21(1). С. 23-40.

3. Василюк Ф.Е. Методологический анализ в психологии. М.: МГППУ, «Смысл», 2003. 240 с.

4. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2002. 544 с.

5. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія: навчальний посібник. К.: МАУП, 2002. 142 с.

6. Пезешкиан Н. Торговец и попугай. Восточные истории и психотерапія. Москва, 1979. 512 с.

7. Пезешкиан Н. Позитивная семейная психотерапія. Москва, 1985, 201 с.

8. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи. К.: Агропромвидав України, 1998. – 348 с.

9. Ivey G. Pure Gold or Therapeutic Alloy? Some Issues Raised By The Conference –Change: Psychoanalytic Perspectives”. *Psychology in society (PINS)*. 1998. No. 23. P. 52–57.

10. Patterson C. H. Multicultural Counseling: From Diversity to Universality. *Journal of Counseling and Development*. 1996. No. 74. P. 227–231.

11. Singha D. Culture and Psychology: Perspective of Cross-Cultural Psychology. *Psychology & Developing Society*. 2002. Vol. 14, No. 11. P. 11–25.

References

1. Bondarenko, O. F. (2017). Sovremennoe sostojanie problematiki sociokul'turnyh kompetencij praktikujushhego psihologa [The Current State of the Problems of Sociocultural Competences of Practicing Psychologist]. *Psyhholohichne konsultuvannia i psykhoterapiia –Psychological Counseling and Psychotherapy* 7(1), 6 – 17. [in Russian].

2. Bondarenko, A. F., Fedko, S. L. (2017). Socio-Cultural Competence of a Present-Day Counselor: Current Prospects and Future Challenges. *Psyhholinhvistyka–Psycholinguistics*, 21(1), 23-40. [in English].

3. Vasiljuk, F.E. (2003). *Metodologicheskij analiz v psihologii [Methodological Analysis in Psychology]*. Moscow: MGPPU, «Smysl» [in Russian].

4. Ilin, E.P. (2002). *Differencial'naja psihofiziologija muzhchiny i zhenshhiny [Differential Psychophysiology of Man and Woman]*. St. Petersburg : Piter [in Russian].

5. Levochkina, A.M. (2002). *Etnopsykholohiia: navchalnyi posibnyk [Ethnopsychology: Textbook]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
6. Pezeshkian, N. (1979). *Torgovec i popugaj. Vostochnye istorii i psihoterapija [The Merchant and the Parrot. Oriental Stories and Psychotherapy]*. [in Russian].
7. Pezeshkijan, N. (1985). *Pozitivnaja semejnaja psihoterapija [Positive Family Psychotherapy]*. [in Russian].
8. Tytarenko, T.M. (1998). *Psykholohiiazyhttievoikryzy [Psychology of Life Crisis]*. Kyiv : Ahropromvydav Ukrainy [in Ukrainian].
9. Ivey, G. (1998). Pure Gold or Therapeutic Alloy? Some Issues Raised By The Conference —“Gange: Psychoanalytic Perspectives”. *Psychology in society (PINS)*, 23, 52–57. [in English].
10. Patterson, C. H. (1996). Multicultural Counseling: From Diversity to Universality. *Journal of Counseling and Development*, 74, 227–231. [in English].
11. Singha, D. (2002). Culture and Psychology: Perspective of Cross-Cultural Psychology. *Psychology & Developing Society*, 14, 11, 11–25. [in English].

Chirkova T.I.

MODERN METHODS THAT FORM THE BASIS OF DOMESTIC CROSS-CULTURAL COUNSELING

The article analyzes the methodology of domestic cross-cultural counseling in modern conditions. A list of the main ones is given. A thorough review of the main stages of counseling was carried out. The diagnostic stage is described in detail. The specificity of the control stage is determined. The basic properties of training (training) as a stage are provided. An algorithm-course of psychological consultation is proposed. The basic properties of each period are derived and a systematization is proposed. It is written what exactly is the process of not consulting, its basic principles. The main rules and positions of family counseling are summarized, first of all, from the position of safety, organization, ecology of conducting a consultation directly, special attention is paid to the stages of completion, control and verification, clarification of a problem, further tasks performed by spouses in order to consolidate the result that they achieved in counseling process. Attempts have been made to increase interest in conducting experiments in the field of cross-cultural family counseling, which in recent years in the scientific space has led to active searches in a methodological context. An active attempt has been made to create algorithms, schemes and systems for direct counseling aimed at improving the quality of counseling itself and assisting a practical counseling psychologist in the first place. Work was carried out to systematize theoretical knowledge and practical experimental achievements, which were gradually systematized in aggregate and found practical application, which led to the improvement and bringing to the new level of family

cross-cultural counseling. The necessity of creating a unified algorithm has been proved, it will help the psychologist-consultant to work with couples at a highly professional level and always have a ready-made scheme for working with even the most difficult cases. The need has been identified to analyze the achievements and achievements from various scientific points of view, and to derive a clear list of actions to consider the processes and stages of conducting direct counseling. In this case, there will be an increase in the quality of counseling, especially in a cross-cultural context, as well as an increase in the level of confidence in counseling in general.

Key words: *family counseling, mentality, ethnic psychologist, multiethnic families, marriage satisfaction, dissatisfaction of needs, psychological compatibility, interethnic relationships, role expectations, ethnos, family conflict, psychological crises.*

Чиркова Тетяна Ігорівна – здобувач (науковий кореспондент) Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України», м. Київ, Україна;

Chirkova Tatiana – candidate (scientific correspondent) of the GS Psychology Institute Of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine.

УДК 159.923

DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2019-50-3-2-146-157>

Шевченко А. В.

ЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОЇ БАЖАНОСТІ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

ORCID: 0000-0002-6581-6938

У статті висвітлено результати дослідження зв'язку соціальної бажаності та ціннісних орієнтацій осіб юнацького віку. Зазначено, що ціннісні орієнтації виконують регулятивну роль у житті людини, а особливо ними керується сучасна молодь. Показано, що соціальна бажаність – це тенденція особистості представляти себе у вигідному світлі, котра накладає відбиток як на зміну відношення до загальних цінностей, до оточення, так і до значущих інших. Досліджено ціннісні орієнтації і соціальну бажаність, що спонукало віднайти у цій проблематиці суттєві взаємозв'язки між цими елементами.

Мета статті полягає в емпіричному дослідженні взаємозв'язку соціальної бажаності та ціннісних орієнтацій в юнацькому віці.